

Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO)

Advies voor de tweede jaarlijkse evaluatie van het federale beleid duurzame ontwikkeling

- Gevraagd door de Federale regering
- Goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de FRDO van 23 mei 2006
- Voorbereid door de werkgroep Strategieën voor duurzame ontwikkeling
- De oorspronkelijke taal van dit advies is het Nederlands

Inhoud

Krachtlijnen van het advies p. 2

Situering van het advies p. 3

Evaluatie van het federale beleid duurzame ontwikkeling

- *Duurzame ontwikkeling als beleidskader voor de hele overheid p 3*
- *De federale plannen duurzame ontwikkeling, hoeksteen van het beleid? p 5*
- *Het institutionele kader en de beleidscyclus p 7*
- *Effectbeoordelingen en indicatoren als hefboomen voor een geïntegreerd beleid p 9*
- *Verticale integratie van het beleid: Europese en nationale strategie duurzame ontwikkeling p 10*
- *De burger bij het beleid betrekken p 11*

Bijlagen p. 13

Krachtlijnen van het advies

- De jaarlijkse evaluatie in de ministerraad biedt een uitgelezen kans om de regering in zijn geheel bij het duurzame-ontwikkelingsbeleid te betrekken. Duurzame ontwikkeling vormt immers in tal van actuele dossiers een relevante en zelfs noodzakelijke invalshoek die momenteel te weinig aan bod komt. Zo dient het energiebeleid vanuit een visie op lange termijn te vertrekken die economische, ecologische en sociale aspecten integreert. *De FRDO vraagt dat de jaarlijkse evaluatie van het duurzame-ontwikkelingsbeleid een onderdeel wordt van de beleidscyclus en dat bij de evaluatie ook onderzocht wordt of duurzame ontwikkeling een beleidsprioriteit is voor de hele regering*
- De federale plannen duurzame ontwikkeling vormen een belangrijk instrument om die transversale aanpak in het beleid vorm te geven. De rapportering over de uitvoering ervan door de ICDO-leden is erop vooruit gegaan nu hun rapporten opvolgingstabellen bevatten voor de verschillende acties. *De FRDO vraagt evenwel een synthesesetabel en meer informatie over de acties die niet uitgevoerd werden.* De uitvoering van de acties hangt nog teveel af van de goede wil van de betrokkenen, onder meer omdat het plan juridisch een onduidelijk karakter heeft en de middelen om de acties uit te voeren, niet vermeldt
- Er is meer duidelijkheid nodig waar het gaat om de rol die de verschillende actoren van het duurzame-ontwikkelingsbeleid vervullen en de relaties tussen hun taken. *De FRDO vraagt de regering bij de geplande herziening voor een efficiënte verankering van het beleid te zorgen en expliciet de middelen vast te leggen waarover de actoren beschikken om hun opdracht uit te voeren*
- Een grotere betrokkenheid van de parlementsleden als vertegenwoordigers van de bevolking kan de duurzame-ontwikkelingsstrategie een breder draagvlak en meer gezag geven. *De FRDO vraagt een jaarlijks parlementair debat over de evaluatie van het duurzame-ontwikkelingsbeleid door de regering*
- Duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB) is een nuttig instrument dat kan bijdragen tot een onderbouwd en transparant beleid. Onlangs werd een onderzoeksproject afgerond over de integratie van een DOEB-procedure op federaal niveau. *De FRDO vraagt de regering om bij deze jaarlijkse evaluatie van het duurzame-ontwikkelingsbeleid vast te leggen op welke manier deze DOEB institutioneel en budgettair kan verankerd worden in het beleid*
- Een coördinatie tussen het duurzame-ontwikkelingsbeleid op de verschillende beleidsniveaus (mondiaal, Europees, federaal, regionaal, lokaal) is vereist. De FRDO steunt dan ook het voorstel van de Europese Commissie om de duurzame-ontwikkelingsstrategie van de lidstaten te laten aansluiten bij de vernieuwde Europese strategie (EUSDS). *De FRDO vraagt de manier waarop de lidstaten hun duurzame-ontwikkelingsstrategie vorm geven in relatie tot de EUSDS in samenhang te bekijken met de manier waarop ze de Lissabon-doelstellingen invullen (het Nationaal HervormingsProgramma)*
- Duurzame ontwikkeling leeft nog te weinig bij de ruime bevolking. Onder meer daardoor kende de raadpleging over het tweede plan weinig respons. De FRDO vindt het dan ook positief dat men nu reeds nadent over de raadpleging voor het derde plan. De staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling legt in haar beleid terecht een klemtoon op sensibilisering voor duurzame ontwikkeling. *De FRDO vraagt dat alle regeringsleden op dit vlak hun engagement zouden tonen en in hun communicatie de aandacht zouden vestigen op het duurzame-ontwikkelingskader van hun beleid*

Situering van het advies

- [a] In het federale regeerakkoord 2003 staat vermeld: “*De vooruitgang van het beleid inzake duurzame ontwikkeling zal jaarlijks worden onderzocht door de ministerraad, op basis o.m. van*
- *een rapport van de Task-Force van het Federaal Planbureau over duurzame ontwikkeling*
 - *een verslag van de ICDO over de uitvoering van het plan in elke administratie en elke federale instelling*
 - *een begeleidend advies van de FRDO.*
- Deze verslagen zullen aan het parlement worden overgezonden”.*
- [b] De FRDO bracht begin vorig jaar voor de eerste maal een advies uit voor deze jaarlijkse evaluatie van het duurzame-ontwikkelingsbeleid¹. Dit tweede advies bouwt verder op de analyse en de aanbevelingen van het eerste advies, en bekijkt een aantal ontwikkelingen die sindsdien hebben plaatsgevonden. Zo was er, voor wat de beleidsevaluatie betreft, de publicatie van het derde federaal rapport duurzame ontwikkeling² en van een verslag van het Rekenhof over “De coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling” (juni 2005). Deze rapporten bekijken het beleid wel over een ruime periode, maar voor de FRDO heeft de jaarlijkse beleidsevaluatie niet uitsluitend betrekking op het voorbije jaar of de periode sinds de vorige evaluatie. De FRDO kon voor dit advies ook gebruik maken van het rapport van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling 2005 en de jaarrapporten 2005 van haar leden³
- [c] De ICDO-rapporten verschijnen echter eind maart van elk jaar, en de jaarlijkse evaluatie van het duurzame-ontwikkelingsbeleid op de ministerraad is gepland voor eind mei. Daarom beschikte de FRDO slechts over een beperkte tijd om zijn advies op te stellen. De raad beperkt zich dan ook in deze tekst tot een aantal aandachtspunten voor het beleid en het institutionele kader voor duurzame ontwikkeling in ons land, als bijdrage tot de evaluatie in de ministerraad en als aanvulling bij de in vorige paragraaf vermelde rapporten. Het advies biedt dus geen volledige evaluatie van de duurzame-ontwikkelingsbenadering in België, en gaat evenmin in op de feitelijke toestand of het beleid en de implementatie ervan in specifieke domeinen van duurzame ontwikkeling.⁴

Evaluatie van het federale beleid duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling als beleidskader voor de hele overheid

- [1] De jaarlijkse evaluatie van het duurzame-ontwikkelingsbeleid in de ministerraad biedt een uitgelezen kans om de regering in zijn geheel bij het duurzame-ontwikkelingsbeleid te betrekken. De FRDO pleit ervoor dat deze jaarlijkse evaluatie een onderdeel wordt van de beleidscyclus duurzame ontwikkeling. Om tot een effectief beleid te komen, is immers een opvolging op het hoogste niveau, op een vaste en regelmatige basis nodig.
- [2] De FRDO meent dat die jaarlijkse evaluatie in de ministerraad voldoende ruim moet gezien worden. Duurzame ontwikkeling is als transversaal concept niet alleen de verantwoordelijkheid van de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie, maar van alle federale ministers. Het regeerakkoord van 2003 stelt expliciet: “De regering wil van duurzame ontwikkeling

¹ FRDO 2005a01 van 3 februari 2005

² Task Force Duurzame Ontwikkeling van het Federaal Planbureau, Derde federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling “Ontwikkeling begrijpen en sturen”, december 2005

³ Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO): rapport 2005 gepubliceerd op 31 maart 2006. Zie <http://www.icdo.fgov.be/>. De FRDO organiseerde tevens op 26 april jl. een hoorzitting met het ICDO-secretariaat met het oog op dit advies

⁴ Daarvoor verwijzen we naar andere, meer specifieke adviezen van de FRDO : een volledige lijst van de adviezen per thema vindt u op http://www.frdo.be/nl/pubnl/adviezen/adv_them.htm

een beleidsprioriteit maken". Vraag is echter of binnen de regering een ondubbelzinnige visie bestaat op het begrip "duurzame ontwikkeling".

- [3] Het derde federaal rapport ziet wel een grotere aandacht voor duurzame ontwikkeling als concept bij de regeringsleden (onder meer in de jaarlijkse beleidsnota's), maar merkt hierbij op "*Die aandacht is echter niet toegespitst op de federale strategie. De politiek verantwoordelijken hebben (nog) niet de neiging om spontaan maatregelen voor duurzame ontwikkeling voor te stellen die onderling samenhangen en passen in een Strategie voor duurzame ontwikkeling*"⁵. Het Rekenhof stelt zelfs "*Zowel de instrumenten (het plan en de rapporten) als de actoren van de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling (de ICDO, het Federaal Planbureau en de POD Duurzame ontwikkeling) bevinden zich in de marge van het politieke en administratieve besluitvormingsproces van de Staat.*"⁶
- [4] De FRDO dringt er dan ook op aan tijdens de jaarlijkse evaluatie van het beleid ook aandacht te besteden aan de vraag "*dat alle federale ministers duurzame ontwikkeling als hun effectieve verantwoordelijkheid beschouwen en dat voor alle beleidsdomeinen duurzame ontwikkeling als beleidskader zou functioneren.*"⁷ De FRDO is er immers van overtuigd dat duurzame ontwikkeling in tal van actuele en prioritaire dossiers een relevante en zelfs noodzakelijke invalshoek vormt, die te weinig aan bod is gekomen bij een aantal belangrijke beleidsbeslissingen.
- [5] Een voorbeeld daarvan is het energiedossier. De FRDO vraagt zich af of een deel van de fondsen voor een eenmalige en zowel sociaal als ecologisch niet-gedifferentieerde maatregel als de "stookoliecheques"⁸ niet beter gebruikt hadden kunnen worden voor een structurele en geïntegreerde aanpak op lange termijn.⁹ De raad verwijst hierbij naar zijn adviezen rond energie-en klimaatbeleid¹⁰ en naar een recent advies van de CRB over energie-efficiëntie in de woningsector in België, waarin eveneens structurele maatregelen bepleit worden die de drie dimensies van duurzame ontwikkeling ten goede komen.¹¹
- [6] In die zin vond de FRDO het positief dat het recente Groenboek van de Commissie voor een Europese energiepolitiek de Lissabon-doelstellingen en duurzame-ontwikkelingsobjectieven in eenzelfde beleidskader plaatst, dat erop gericht is "*duurzame ontwikkeling, concurrentievermogen en een continue energievoorziening met elkaar in evenwicht te brengen*"¹². De FRDO vroeg om hierbij ook aandacht te hebben voor de sociale dimensie. In dit licht waardeert de FRDO wel dat ons land een "Fonds ter reductie van de globale energiekost" heeft opgericht (10 maart 2006) met als doel goedkope leningen toe te kennen voor energiebesparende maatregelen en trajectbegeleiding op dit vlak te voorzien voor kansarmen.
- [7] In verband met een ander actueel dossier, namelijk de competitiviteit van onze economie, herinnert de FRDO eraan dat een beleid gericht op een duurzamer productie en consumptie onder bepaalde

⁵ Derde federaal rapport, o.c. 4.5 p 199

⁶ Verslag van het Rekenhof, o.c. § 248 p 54

⁷ Cf Memorandum 2003 aan de regering 2003a04 §§ 3 en 4, en advies 2005 voor de jaarlijkse evaluatie van het federale beleid duurzame ontwikkeling 2005a01 § 8

⁸ Algemene korting van 17,35 % (het equivalent van de taksen) als de prijs tijdens een bepaalde periode 0,5 euro/liter stookolie overstijgt. Beslissing ministerraad van 9 september 2005

⁹ Cf FRDO 2005a08 "Derde advies inzake een strategie ter voorkoming van klimaatveranderingen na 2012: Belgisch luik in het Europese kader": "*De onlangs genomen beslissingen in antwoord op de forse stijging van de petroleumrijzen, in het bijzonder de tijdelijke afschaffing van de BTW op huisbrandolie, hebben een onvoldoende integratie aangetoond tussen het sociaal beleid en het klimaatbeleid. Een deel van de middelen voor deze maatregel van formaat had geïnvesteerd kunnen worden in aanmoedigingsmaatregelen voor een rationeel energiegebruik.*" (§ 33)

¹⁰ FRDO 2005a08, 2005a03, 2004a12, 2004a10, 2004a05, 2003a06

¹¹ CRB 2005-1391 van 21/12/2005

¹² COM (2006)105 van 8/3/2006 "Een Europese strategie voor duurzame, concurrerende en continu geleverde energie voor Europa", geciteerd in FRDO 2006a06 § 5 (tweede advies over de Europese Strategie Duurzame Ontwikkeling).

omstandigheden een positieve impact kan hebben op de groei en de werkgelegenheid. Het EEA lichtte dit onlangs in een rapport toe: “... *A coherent policy response can bring about many positive economic effects. Large investments in environmental protection have helped to create around two million jobs in the European eco-industry (...) Increasing the efficiency of resource use in sectors with high materials and energy costs will directly increase the global competitiveness of European industries. Emphasis on material and energy efficiency can also help to reduce unemployment, because economic restructuring and cost-saving strategies traditionally target the labour force first (...)*”¹³

De federale plannen duurzame ontwikkeling, hoeksteen van het beleid?

- [8] In de vorige paragrafen wees de FRDO op de noodzaak van een transversale aanpak, over verschillende beleidsdomeinen heen, om tot duurzame ontwikkeling te komen. In welke mate dat beleid vorm krijgt, zou in principe nog het best te beoordelen zijn aan de hand van de uitvoering van de twee federale plannen duurzame ontwikkeling. Het is immers “*vooral in de context van de federale plannen inzake duurzame ontwikkeling dat beleidsdomeinen met elkaar in verband gebracht worden.*”¹⁴ Eén van de belangrijkste informatiebronnen voor de uitvoering van het eerste en tweede federaal plan duurzame ontwikkeling vormen de rapporten van de ICDO en haar leden, waarvan de jongste versie (2005) eind maart gepubliceerd werd.
- [9] Uit deze publicaties blijkt dat de rapportage door de ICDO en haar leden erop vooruitgegaan is. De FRDO had reeds in zijn advies voor de beleidsevaluatie van vorig jaar zijn waardering uitgesproken voor “*de inspanningen om het ICDO-rapport toegankelijker te maken, zodat het verder kan uitgroeien tot een effectief instrument om de implementatie van het federaal plan duurzame ontwikkeling op te volgen.*”¹⁵ De FRDO vindt het meer bepaald positief dat de rapporten een inventaris bevatten van de internationale verbintenissen op het vlak van duurzame ontwikkeling en een opvolgingstabel voor de acties van het eerste en tweede plan.¹⁶
- [10] De informatie in de in vorige paragraaf vermelde inventaris en opvolgingstabel komt uit twee databanken die de ICDO ontwikkelde voor resp. de opvolging van internationale verbintenissen en de opvolging van de acties van de federale plannen duurzame ontwikkeling¹⁷. Deze laatste databank bevat onder meer gegevens over de verantwoordelijkheid voor elke actie, de betrokken entiteit, de timing en een specifieke en systematische indicator¹⁸. Deze gegevens worden in het recentste rapport van de leden echter nog niet overal vermeld, maar bedoeling is tot een algemeen gebruik van de databank te komen vanaf het rapport 2006.¹⁹
- [11] De FRDO meent dat het systematisch gebruik van deze databank in de ledenrapporten noodzakelijk is voor een effectieve en transparante opvolging van de acties van de federale plannen. Het is hierbij ook nodig voldoende data te leveren voor de verschillende categorieën: de invulling van de categorie “timing” laat met name te wensen over in de ledenrapporten 2005, vooral in combinatie met de indicator “voorlopig zonder gevolg”. Verder vraagt de FRDO dat de ICDO vanaf volgend jaar in zijn rapport een synthesetabel opneemt die de informatie over de uitvoering

¹³ EEA “Sustainable use and management of natural resources” (EEA Report No 9/2005), p 7, geciteerd in FRDO 2006a01 “Advies over de thematische strategie natuurlijke hulpbronnen van de Europese Unie” § 17

¹⁴ Derde federaal rapport 3.1.5 (p 133)

¹⁵ FRDO 2005a01 § 7

¹⁶ Dit was aangekondigd in het tweede federaal plan, § 4102

¹⁷ Cf ICDO-rapport 2005 2.4.1

¹⁸ Het gaat hier over een antwoordindicator die informatie geeft over de fase van het beleidsproces waarin een actie zich bevindt: voorbereiding, invoering, uitvoering, monitoring, evaluatie, (voorlopig) zonder gevolg, achterhaald. Deze classificatie stoelt op de analyse van de Task Force Duurzame Ontwikkeling (onder meer in de federale rapporten) over de uitvoering van het eerste federale plan

¹⁹ Cf. rapport 2005 van de ICDO- 2.4.1 p 36

van de acties door de leden overzichtelijk bundelt.²⁰ Dit zou de evaluatie van de uitvoering van de federale plannen heel wat makkelijker maken.

[12]

De FRDO vraagt de ICDO-leden tevens beter te informeren over de acties die niet uitgevoerd werden. Het derde federaal rapport stelt in dit verband: “*Wanneer maatregelen niet uitgevoerd werden, werd daarover zelden gerapporteerd in de ICDO-ledenrapporten.*”²¹ Een voorbeeld daarvan is actie 22, § 32209 van het tweede federaal plan, die tot doel heeft een werkgroep op te richten rond “de juiste prijs” en een internalisering van externe kosten. Deze werkgroep heeft volgens § 32209 van het tweede federale plan “*een dringende opdracht en levert haar eindrapport af aan de premier op 1 december 2005.*” De opvolging in het rapport van het betrokken ICDO-lid vermeldt voor deze actie echter enkel “voorlopig zonder gevolg” als indicator in de tabel, zonder enige uitleg over het hoe en waarom van dit uitstel of informatie over een aangepaste timing (zie vorige paragraaf). De FRDO vraagt, los van de inhoud van deze actie, meer informatie over de verdere planning en opvolging ervan.

[13] In dit verband vindt de FRDO de informatie over de prioritair acties van het eerste plan die de ministerraad in juni van vorig jaar selecteerde voor verdere uitvoering, te beperkt. Een selectie van “*niet-gerealiseerde en verder uit te voeren*” maatregelen was nodig, onder meer omdat bepaalde acties door de defederalisering van verantwoordelijkheden voorbijgestreefd zijn (categorie “*maatregel niet gerealiseerd maar ook niet langer actueel*”²²). Het ICDO-rapport had echter niet alleen de lijst van verder te zetten acties kunnen bevatten (cf bijlage 4), maar ook een lijst van acties die niet weerhouden werden omdat ze “*een permanent aandachtspunt vormen*”. Die laatste categorie zou niet langer door de ICDO, maar door de cellen duurzame ontwikkeling van de betrokken overheidsdiensten opgevolgd worden.²³ De FRDO vraagt dat dit op een transparante manier zou gebeuren. Verder meent de raad dat er in het algemeen meer duidelijkheid zou moeten komen over de taakverdeling voor de opvolging van de acties van het federaal plan (zie hierna § 18²⁴).

[14] De FRDO deelt de mening van het Rekenhof dat de uitvoering van de acties van de federale plannen nog teveel afhangt van de goede wil van de betrokkenen.²⁵ De overheidsdiensten worden immers niet “*aangemoedigd om het federaal plan te verwezenlijken en ze lopen geen enkele sanctie op, zelfs als het evident is dat de doelstellingen niet zijn bereikt.*”²⁶ Volgens het Rekenhof vloeit dit voort uit het “hybride statuut” van het federaal plan: het plan heeft juridisch geen duidelijk statuut en ook het feit dat het geen melding maakt van de middelen die nodig zijn om de acties uit te voeren (budgettaire impact) weegt op de implementatie.²⁷

²⁰ De bijlagen 4 en 5 van het rapport 2005 van de ICDO (opvolgingstabellen) geven enkel de verantwoordelijkheden weer voor elke actie. Tijdens een hoorzitting voor dit advies stelde het ICDO-secretariaat dat het wel de bedoeling was een volledige synthesesetabel op te stellen voor dit rapport, maar dat de tijd daartoe ontbrak door de laattijdige beschikbaarheid van sommige ledenrapporten.

²¹ Derde federaal rapport, o.c. 4.5 p 199

²² Rapport 2005 van de ICDO 2.1, p 16

²³ Het rapport 2005 van de ICDO noteert in dit verband: “*Eén van de vaststellingen was trouwens dat erg veel maatregelen binnen deze laatste categorie ondergebracht werden door de werkgroepen. Enerzijds kan dit natuurlijk verklaard worden door de open en algemene formulering van vele maatregelen uit het FPDO 2000-2004. Een andere verklaring wordt echter gevormd door een eerder voluntaristische benadering van de opvolging door sommige ICDO-leden en -experten die een aantal acties voorzien in het FPDO 2000-2004 effectief wilden voortzetten.*” (2.1)

²⁴ Het Rekenhof noteert in dit verband: “*Tijdens de audit werd gevraagd welk institutioneel orgaan met de uitvoering van het federaal plan belast is. De ICDO en het Federaal Planbureau wezen de Programmatorische overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling aan, terwijl die laatste stelde dat de uitvoering onder zijn bevoegdheid viel, maar ook onder die van de ICDO.*” o.c. § 211 p 49

²⁵ Zo lijkt bijvoorbeeld de tabel “aanwezigheden op de algemene vergaderingen” in het jongste ICDO-rapport (1.4) er op te wijzen dat de interesse voor dit belangrijke ICDO-evenement bij sommige leden niet erg groot is

²⁶ Verslag van het Rekenhof, o.c. § 247 p 54

²⁷ Verslag van het Rekenhof, o.c. §§ 207 – 210 p 48

- [15] Het derde federaal plan duurzame ontwikkeling zal pas in 2009 in werking treden, maar over de voorbereiding ervan wordt dit jaar al nagedacht.²⁸ De FRDO is bereid reeds in deze fase voor een inbreng te zorgen, zowel waar het gaat om inhoudelijke aspecten als om de raadpleging van de bevolking over dit plan. Wanneer de raad vroeger in het proces betrokken wordt dan in de fase van het voorontwerp van plan, kan hij immers ook een bijdrage leveren op het vlak van conceptuele aspecten en de globale aanpak.²⁹

Het institutionele kader en de beleidscyclus

- [16] De FRDO herinnert aan wat hij in zijn advies voor de jaarlijkse beleidsevaluatie van afgelopen jaar onderstreepte: *“België beschikt over een aantal sterke punten om een duurzame-ontwikkelingsbeleid vorm te geven. Er is een goed uitgebouwd institutioneel raamwerk, en een wettelijk vastgelegde beleidscyclus met onder meer een vierjaarlijks Plan Duurzame Ontwikkeling, tweejaarlijkse rapporten en een georganiseerde participatie. Een optimalisering ervan is nodig, maar dit raamwerk vormt hoe dan ook een onmiskenbare troef om de coherentie van het beleid en de kwaliteit van de beleidsprocessen te vergroten.”*³⁰
- [17] Wat de optimalisering van het raamwerk en de cyclus betreft, deed de FRDO in zijn advies van vorig jaar een aantal suggesties, onder meer voor een betere coördinatie van de verschillende instrumenten van het beleid. In dit verband waardeert de raad dat het derde federaal rapport een uitgebreide analyse bevat van de implementatie van het eerste federaal plan en van de inhoud van het tweede plan in relatie tot het eerste. Het jongste federaal rapport komt ook tegemoet aan de vraag van de FRDO naar indicatoren om de vooruitgang inzake duurzame ontwikkeling in ons land te meten (zie verder §§ 27-29).
- [18] In zijn verslag beveelt het Rekenhof aan de uitwerking van het federaal plan te scheiden van die van het federaal rapport. In zijn antwoord op het verslag van het Rekenhof gaat de regering *“akkoord met de vaststelling dat de schijn van een verwarring tussen “rechter en partij” moet vermeden worden. De relaties tussen de verschillende spelers (Task Force Duurzame Ontwikkeling, ICDO-secretariaat, POD Duurzame Ontwikkeling) op het terrein moeten dan ook uitgeklaard en desgevallend veranderd worden met het oog op verduidelijking.”*³¹
- [19] De FRDO is het ermee eens dat er meer duidelijkheid en transparantie nodig is waar het gaat om de rol die de verschillende actoren van het duurzame-ontwikkelingsbeleid³² vervullen en de relaties tussen hun verantwoordelijkheden en taken. De FRDO vraagt de regering bij deze herziening uit te gaan van de vraag hoe het duurzame-ontwikkelingsbeleid zo efficiënt mogelijk institutioneel en proceduraal verankerd kan worden. Verder dringt de raad erop aan dat regering hierbij expliciet de middelen vastlegt waarover de actoren van het duurzame-ontwikkelingsbeleid kunnen beschikken om hun opdracht uit te voeren. Zowel het derde federaal rapport, het verslag van het Rekenhof als het ICDO-rapport 2005 wijzen er immers terecht op dat een aantal problemen bij het uitoefenen van de opgelegde taken – bijvoorbeeld de beleidscyclus respecteren van tweejaarlijkse rapporten en vierjaarlijkse plannen, het implementeren van de acties van de federale plannen - te maken hebben met niet gedefinieerde of ontoereikende middelen en een gebrek aan mankracht.

²⁸ Cf Algemene Beleidsnota van de staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie, Kamer DOC 51 2045/002 van 26 oktober 2005

²⁹ Het derde federaal rapport vermeldt de manier waarop onder meer met het FRDO-advies over het voorontwerp rekening gehouden werd in het finale tweede plan duurzame ontwikkeling : o.c. 4.2.2

³⁰ FRDO 2005a01 Krachtlijn 1

³¹ Cf. Commentaar en actieplan van de federale regering op het “Verslag van het Rekenhof betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling”, 25 maart 2005

³² Hierbij dient men niet alleen rekening te houden met de drie in vorige § vermeldde actoren, maar ook met de cellen duurzame ontwikkeling, die conform het regeerakkoord van 2003 zijn opgericht om *“de implementatie van duurzame ontwikkeling in het beleid te verstevigen”*

- [20] Wat de beleidscyclus betreft, pleit het Rekenhof voor een aanpassing van de frequentie van de federale plannen en rapporten duurzame ontwikkeling in de wet van 1997. Het federaal plan zou “*de toekomstvisie moeten formuleren die de federale Staat op middellange en lange termijn (van tien tot dertig jaar) wil realiseren*”. De federale rapporten “*zouden om de drie of vier jaar kunnen worden gepubliceerd in plaats van tweeaarlijks*”.³³ De federale regering is evenwel van mening dat de wet niet hoeft veranderd te worden en dat “*het tempo van de beleidscyclus vermeld in de wet potentieel doeltreffend is*”.³⁴
- [21] Op te merken valt dat, waar het gaat om een toekomstvisie op middellange en lange termijn, het derde federaal rapport een toekomstverkenning bevat, via de methode van *backcasting*, voor een toestand van duurzame ontwikkeling tegen 2050.³⁵ De Task Force Duurzame Ontwikkeling zal deze benadering verder uitwerken met het oog op het vierde federaal rapport. Zoals het derde rapport stelt, zullen bij de backcasting-oefening de maatschappelijke actoren betrokken worden: “*Die participatieve backcastingoefening zou aan de basis kunnen liggen van een concreet en sociaal gedragen scenario om de wereldvisie van duurzame ontwikkeling in praktijk te brengen*.”³⁶ De FRDO zal onderzoeken hoe hij aan deze oefening kan meewerken. De raad is ondertussen ook als lid van het begeleidingscomité betrokken bij een wetenschappelijk project over participatieve toekomstverkenning.³⁷
- [22] In zijn antwoord op het verslag van het Rekenhof nodigt de regering de Senaat, als parlementaire reflectiekamer, uit om zich te buigen over de “strategieontwikkeling op de lange termijn en overeenstemming van plannen met de legislatuur”. De FRDO wijst er op dat reeds in het eerste Plan het voorstel opgenomen was om jaarlijks een parlementair debat te wijden aan “de toekomstverkenning op het vlak van duurzame ontwikkeling”. In de praktijk is het duurzame-ontwikkelingsbeleid wel aan bod gekomen, maar is er nog geen echt debat geweest over toekomstscenario’s.³⁸
- [23] Er zijn recent wel een aantal wetsvoorstellen in het parlement ingediend die met duurzame ontwikkeling te maken hebben. Het derde federaal rapport noteert in dit verband: “*Het geheel aan wetsvoorstellen vertoont weinig coherentie met de federale Strategie inzake duurzame ontwikkeling, maar de toegenomen interesse omtrent duurzame ontwikkeling schept mogelijk een vooruitzicht voor het op gang komen van een leerproces*.”³⁹ Dit is belangrijk, want een grotere betrokkenheid van de parlementsleden als vertegenwoordigers van de bevolking kan de duurzame-ontwikkelingsstrategie een breder draagvlak en meer gezag geven. De FRDO vraagt dan ook een

³³ Verslag Rekenhof, o.c. §§ 267 en 272

³⁴ Cf. Commentaar en actieplan van de federale regering op het “Verslag van het Rekenhof betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling”, 25 maart 2005

³⁵ O.c. hoofdstuk 5 “Mogelijke transformaties in de levensomstandigheden”. Ook de FRDO heeft er reeds voor gepleit een toekomstvisie op middellange en lange termijn te formuleren, waarin de plannen en rapporten duurzame ontwikkeling kunnen geplaatst worden, onder meer in zijn advies voor de jaarlijkse evaluatie van het beleid van vorig jaar: “*Om niet-duurzame trends om te kunnen buigen, dient een duurzame-ontwikkelingsbeleid rekening te houden met economische, sociale en ecologische projecties voor periodes van 10, 20, 30 tot 50 jaar en meer, afhankelijk van de specifieke problematieken*.” (FRDO 2005a01§ 16)

³⁶ Derde federaal plan, o.c. 6.3 p 251. Ook het Rekenhof ziet het uitwerken van een toekomstvisie als een participatief proces: “*In het licht van de criteria inzake duurzame ontwikkeling is de participatie een continu proces dat verder gaat dan een gerichte raadpleging van de bevolking. Op dit ogenblik is de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling het enige orgaan dat permanent een belangrijke raadplegingsfunctie waarneemt en dat een toekomstvisie zou kunnen uitwerken*.” o.c. § 268 p 56

³⁷ Het project “La prospective participative de planification pour un développement durable : analyse d’approches et de réalisations” is van start gegaan op 1 mei 2006 en wordt uitgevoerd door ULB – IGEAT. Het project werd gelanceerd door FOD Wetenschapsbeleid en de POD Duurzame Ontwikkeling

³⁸ Het federale beleid duurzame ontwikkeling is sinds 1998 vijfmaal aan bod gekomen in verschillende parlementaire werkgroepen. Op 28 juni 2005 vond in de Kamercommissie voor de volksgezondheid, het leefmilieu en de maatschappelijke hernieuwing een gedachtewisseling plaats “betreffende het verslag van het Rekenhof over de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling” (Kamer DOC 51 2006/001 van 27/09/2005)

³⁹ Derde federaal rapport, o.c. 4.3..1.2 p 189

grotere continuïteit in de parlementaire aanpak van het duurzame-ontwikkelingsthema, en meent dat een jaarlijks parlementair debat over de evaluatie van het duurzame-ontwikkelingsbeleid door de regering nodig is⁴⁰.

Effectbeoordelingen en indicatoren als hefboomen voor een geïntegreerd beleid

- [24] De FRDO heeft reeds in verschillende adviezen beklemtoond dat een duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB) een nuttig instrument is dat dient ontwikkeld en op ruime schaal gebruikt te worden in het beleid. Effectbeoordelingen dragen immers niet alleen bij tot het kwalitatief en kwantitatief onderbouwen van het beleid, maar ook tot de integratie ervan, en dus tot het transversale karakter van duurzame ontwikkeling. De FRDO vond het dan ook positief dat de cellen duurzame ontwikkeling bij wet de opdracht hebben gekregen tot *“het uitvoeren van een DOEB of het coördineren van de uitvoering van een DOEB op beslissingen overeenkomstig het actieplan.”*⁴¹ De PODDO is ermee belast de methodes voor een DOEB te operationaliseren en deze ter beschikking te stellen van elke federale overheidsdienst.
- [25] De PODDO zal zich hiervoor onder andere baseren op het onderzoeksproject dat in juli 2004 startte binnen het tweede plan voor wetenschappelijke ondersteuning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling (PODO II van de POD Wetenschapsbeleid), onder de naam *“Methodologie en haalbaarheid van een duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB). Case: federale beleidsprocessen”*. Het eindrapport van dit onderzoeksproject werd eind april voorgesteld⁴². De Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling noteert over dit project: *“Met de hulp van de POD DO en de cellen DO werden in het voorjaar van 2005 casestudies geselecteerd, waarop een eerste methodologie van DOEB werd uitgetest. Tijdens de volgende maanden zal een gebruiksklare en uitgeteste methode voor DOEB ter beschikking staan van de administraties. In de loop van 2006 zal, via pilootprojecten, met DOEB gestart worden. Stapsgewijze zullen deze methodes in de volgende jaren in de federale administraties verder geïmplementeerd worden.”*⁴³
- [26] De FRDO meent dat dit een realistisch voorstel van procedure is, en dat inhoudelijk de voorgestelde DOEB een goed onderbouwde benadering vormt waarin ook rekening wordt gehouden met de inbreng van de maatschappelijke actoren. De raad vraagt de regering om bij deze jaarlijkse evaluatie van het duurzame-ontwikkelingsbeleid vast te leggen op welke manier de DOEB institutioneel kan verankerd worden in het beleid. Hierbij dienen ook voldoende middelen voorzien te worden voor de DOEB-procedure: *“Het effectbeoordelingsmechanisme zal immers geen resultaten opleveren wanneer niet voldoende geïnvesteerd wordt in capaciteitsopbouw voor de uitvoering, de ondersteuning (bijvoorbeeld via een “help desk”) en de monitoring van de procedure”* stelde de FRDO in een recent advies⁴⁴. De FRDO zal de implementatie van het DOEB-proces verder opvolgen en evalueren, zowel waar het gaat om de selectie van beslissingen die aan een effectbeoordeling onderworpen worden als om de uitvoering van deze effectbeoordelingen en de manier waarop het beleid er gebruik van maakt.
- [27] Paragraaf 9 vermeldde de antwoord- of beleidsindicatoren waarmee de ICDO voortaan de acties van de federale plannen opvolgt. Daarnaast is het ook nodig over indicatoren te beschikken

⁴⁰ Cf ook Verslag Rekenhof, o.c. § 273 p 57: “Tot slot is het Rekenhof van oordeel dat de federale regering aan het parlement verantwoording moet afleggen over het beleid inzake duurzame ontwikkeling”

⁴¹ KB van 22/9/2004, art.4 in BS 06/10/2004, p 70357

⁴² Het rapport wordt binnenkort gepubliceerd door FOD Wetenschapsbeleid. Meer informatie over dit onderzoeksproject is beschikbaar op de sites van CDO:

<http://cdonet.rug.ac.be/diverse%20projecten/onderzoek/DOEB.htm>, van IDD: <http://www.iddweb.be/> en van ULB: www.ulb.ac.be/igeat/cedd). Het secretariaat van de FRDO was vertegenwoordigd in het begeleidingscomité van dit onderzoeksproject, samen met PODDO, ICDO, TFSO, VODO en POD Wetenschapsbeleid

⁴³ Algemene Beleidsnota van de staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie, Kamer DOC 51 2045/002 van 26 oktober 2005

⁴⁴ Tweede advies over de EUSDS, 2006a06 § 27

waarmee men de feitelijke situatie kan inschatten op het vlak van duurzame ontwikkeling. De FRDO wees de overheid reeds herhaaldelijk op het belang van een dergelijk “instrumentenbord”, zowel om evoluties te kunnen duiden, de impact van maatregelen in te schatten, doelstellingen vast te leggen, het beleid op te volgen, toekomstscenario's uit te werken ...⁴⁵

- [28] In zijn motivatienota met betrekking tot het advies van de FRDO over het voorontwerp van tweede plan, antwoordde de regering op deze vraag naar indicatoren dat *“het opstellen van een ruime indicatoren tabel deel zal uitmaken van de besprekingen rond een nationale strategie”*. De kadertekst voor deze nationale strategie duurzame ontwikkeling, waarover de FRDO begin vorig jaar een advies uitbracht⁴⁶, vermeldt inderdaad dat *“de ontwikkeling van een indicatoren set op participatieve wijze met het oog op de meting van de Belgische vooruitgang inzake duurzame ontwikkeling een andere prioritaire component van de NSDO is”* en dat de Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling ad hoc *“in de ontwikkeling van de genoemde indicatoren set onder meer het advies van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) van 19 februari 2004 als basis zal nemen”*.⁴⁷
- [29] De FRDO vindt het positief dat het tweede advies dat hij uitbracht over indicatoren⁴⁸ kan bijdragen tot het uitwerken van dit nationale instrumentenbord. Eind vorig jaar zorgde de raad voor een bijkomende inbreng vanuit het maatschappelijk middenveld door het organiseren van een seminarie over deze problematiek.⁴⁹ De FRDO zal in opvolging van dit seminarie dit jaar nog een advies uitbrengen met concrete voorstellen voor een nationaal instrumentenbord duurzame ontwikkeling.

Verticale integratie van het beleid: Europese en nationale strategie duurzame ontwikkeling

- [30] De FRDO heeft in verschillende adviezen gepleit voor coördinatie tussen het duurzame-ontwikkelingsbeleid op de verschillende beleidsniveaus (mondiaal, Europees, federaal, regionaal, lokaal). Deze verticale integratie is van wezenlijk belang: een beleid dat in domeinen als energie, transport, visserij, landbouw ... niet complementair of zelfs inconsistent is tussen verschillende niveaus, kan immers niet effectief zijn.⁵⁰
- [31] Vanuit die visie hecht de FRDO een groot belang aan het opstellen van een Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling (NSDS) en aan de verdere uitwerking van de Europese Strategie Duurzame Ontwikkeling (EUSDS),⁵¹ maar ook aan de coördinatie tussen beide: *“De raad vindt het meer in het bijzonder een goede benadering om voor de NSDS gebruik te maken van de zes prioritaire thema's van de Europese strategie duurzame ontwikkeling (EUSDS) - thema's die ook het uitgangspunt vormen van het tweede federaal plan.”*⁵² Dit kan de continuïteit en de coherentie bevorderen tussen het beleid van de federale overheid, de regio's, de Europese Unie en de andere Europese lidstaten.
- [32] In het voorstel van de Commissie voor een vernieuwde EUSDS wordt nu expliciet aan de lidstaten gevraagd om hun nationale strategieën voor zover nodig te herzien in het licht van de EU-strategie

⁴⁵ Memorandum aan de nieuwe federale regering 2003a04, § 28, Advies voorontwerp federaal plan 2004a04 § 70

⁴⁶ FRDO 2005a02 van 27 mei 2005

⁴⁷ Kadertekst van de nationale strategie duurzame ontwikkeling, 17/11/2005

⁴⁸ 2004a01 “Advies over het participatief opmaken van een instrumentenbord voor duurzame ontwikkeling voor België”. Het eerste advies was 2002a03 “Advies over indicatoren voor duurzame ontwikkeling”

⁴⁹ “Naar een nationale set indicatoren voor Duurzame Ontwikkeling in België: initiatieven en standpunten”, in samenwerking met het Platform voor Wetenschappelijk Overleg « *Indicatoren voor Duurzame Ontwikkeling* », Brussel 27/9/2005

⁵⁰ Zie hier o.a. FRDO 2004a09 § 40

⁵¹ over de NSDS: Advies over de kadertekst van de Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling, FRDO 2005a02 van 27 mei 2005. Over de EUSDS: Advies over de herziening van de Europese strategie duurzame ontwikkeling, 2004a09 en Tweede advies over de herziening van de Europese strategie duurzame ontwikkeling, 2006a06

⁵² FRDO 2005a02 § 5

en daarover uiterlijk eind 2006 te rapporteren.⁵³ De FRDO had er reeds voor gepleit dat “*ter gelegenheid van de Lentetop, de lidstaten verslag zouden uitbrengen over (de implementatie van) hun duurzame-ontwikkelingsstrategie*”⁵⁴. Hierbij is een afstemming belangrijk met de Nationale Hervormingsprogramma’s⁵⁵: “*De FRDO meent inderdaad dat de verslaggeving over de manier waarop de lidstaten de Lissabon-doelstellingen invullen (het Nationaal HervormingsProgramma) in samenhang moet bekeken worden met de verslaggeving over de manier waarop de lidstaten hun duurzame-ontwikkelingsstrategie vorm geven in relatie met de EUSDS. Dit zou bijdragen tot de coherentie en efficiëntie van het beleid: beide verslagen vertrekken immers van duurzame ontwikkeling als finale doelstelling, hebben verschillende thema’s gemeen (energie, landbouw, mobiliteit, klimaat ...), doen een beroep op identieke maatregelen en instrumenten*”⁵⁶ en hebben dezelfde procesobjectieven waar het gaat om coördinatie van nationaal en EU-beleid, samenwerking tussen lidstaten, identificeren van best practices.”⁵⁷

- [33] De FRDO meent dat het Nationale Hervormingsprogramma 2005-2008 van België, dat in november 2005 gepubliceerd werd, te weinig rekening houdt met die vraag naar coherentie met de duurzame-ontwikkelingsbenadering. In zijn jongste advies over de EUSDS-herziening stelde hij hierover⁵⁸ “*Er wordt wel verwezen naar het duurzaam gebruik van hulpbronnen en synergieën tussen milieubescherming en groei, maar het programma vermeldt enkel algemene en reeds bestaande actiepunten op dit vlak. De Commissie haalt ze dan ook niet aan in zijn lijst van “goede voorbeelden” voor de Lissabon-aanpak door de lidstaten.*”⁵⁹ “
- [34] De Europese Commissie stelt ook voor “*peer reviews*” van de duurzame-ontwikkelingsstrategieën van de lidstaten te organiseren, onder meer om zo ideeën en “goede praktijken” uit te wisselen. De FRDO meent dat deze aanpak nuttige informatie kan aanreiken, zowel voor de federale strategie als voor de uitwerking van de NSDS. Vanuit de specifiek Belgische situatie zou vooral een vergelijking met andere federale staten nuttige informatie kunnen opleveren.⁶⁰
- [35] Bij deze peer reviews (en de nieuwe EUSDS-benadering in het algemeen) worden ook de stakeholders betrokken: “*De EU en haar lidstaten moeten een cruciale rol spelen, maar kunnen – en mogen – niet de enige hoeders zijn van de agenda voor duurzame ontwikkeling. Andere actoren moeten in actie komen: bedrijven, regionale en lokale autoriteiten, NGO’s, sociale partners, universiteiten en scholen – en individuele burgers en consumenten.*”⁶¹ De FRDO is het ermee eens, en wenst ook in dit kader te onderstrepen, dat niet alleen de overheden maar ook de maatschappelijke actoren betrokken zijn bij en hun verantwoordelijkheid dienen op te nemen in het proces van duurzame ontwikkeling.⁶²

⁵³ Zie COM(2005) 658 van 13.12.2005, 3.1

⁵⁴ In zijn eerste advies over de EUSDS-herziening, 2004a09 §§ 41 en 42

⁵⁵ 2005a07 § 17

⁵⁶ In zijn recente advies over de thematische strategie natuurlijke hulpbronnen wees de FRDO er op dat een aantal maatregelen voor een duurzamer gebruik van natuurlijke hulpbronnen reeds vermeld staan in de lijst van mogelijke maatregelen die de Commissie op nationaal vlak voorstelt voor de Nationale Hervormingsprogramma’s: zie 2006a01 § 27

⁵⁷ FRDO 2006A06 § 31

⁵⁸ FRDO 2006a06 § 7 en 8

⁵⁹ Bijlage bij het Jaarlijks Voortgangsverslag 2006 over groei en werkgelegenheid:

http://europa.eu.int/growthandjobs/pdf/2006_annual_report_appendix_en.pdf. In zijn opvolging van het FRDO-advies tijdens de algemene vergadering van 1 februari jl. meldde de vertegenwoordiger van de eerste minister in verband met de actiepistes op het vlak van synergieën tussen groei en milieu: “*Het kan mogelijk onze ambitie zijn om in het volgende verslag van de Commissie geciteerd te worden onder de « betere praktijken ».*” (zie opvolging adviezen 2005 op de website van de FRDO: http://www.frdo.be/nl/pubnl/adviezen/opv_adv/2005opv_Verhofstadt.pdf)

⁶⁰ Cf FRDO 2005a02 § 32

⁶¹ COM(2005)658 van 13/12/2005, p 17

⁶² Zoals reeds vermeld in verschillende adviezen: zie bv 2005a01 § 42 en 2006a06 § 37

De burger bij het beleid betrekken

- [36] Duurzame ontwikkeling is nog te weinig bekend bij de bevolking. De burger kent het concept niet of nauwelijks, en kan zich dan ook moeilijk identificeren met een beleid, strategie of plan op dit vlak. De raadpleging over het voorontwerp van federaal plan, hoe positief die in principe vanuit de doelstelling van participatie ook is, kreeg voor het tweede plan minder respons van de burger dan het eerste.⁶³ Er zijn bijgevolg veel bijkomende inspanningen nodig om de burger nauwer te betrekken bij het duurzame-ontwikkelingsbeleid.
- [37] De FRDO vindt het dan ook positief dat met het oog op het derde federaal plan, nu reeds nagedacht wordt over hoe de raadpleging kan verbeterd worden. Het beleid kan hierbij gebruik maken van de resultaten van het onderzoeksproject «Duurzame ontwikkeling: beter beleid door participatie» dat in het najaar van 2005 werd opgestart.⁶⁴ De FRDO heeft reeds vroeger een aantal suggesties gedaan in verband met de raadpleging over het federaal plan, onder meer in zijn advies *“Noodzaak om een consultatiestrategie te ontwikkelen en aanbevelingen voor de consultatie over het voorontwerp van het 2de Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling”*.⁶⁵
- [38] In dit verband herhaalt de FRDO wat hij reeds in zijn advies over de NSDS onderstreepte: *“Communicatie over duurzame ontwikkeling naar ruime publieksgroepen gebeurt nog te vaak op het meta-niveau van plannen, strategieën en concepten. Het is ook in het kader van een nationale strategie belangrijk duurzame ontwikkeling concreet te maken als een project van leven, werken, wonen, consumeren, ons verplaatsen ... dat tot doel heeft de levenskwaliteit van onze en de volgende generaties te vrijwaren en te vergroten. Voorbeeldprojecten en best practices zijn hier nuttig als vertrekpunt, net als verwijzingen naar de leefwereld van de burger. In communicatie-, sensibilisering- en educatie-initiatieven dient men ook duidelijk te maken voor welke keuzes we staan in onze maatschappij, onder meer door verschillende mogelijke alternatieven te schetsen.”*⁶⁶
- [39] De FRDO waardeert dat de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling in haar beleid veel aandacht heeft voor sensibilisering en informatie om het draagvlak voor duurzame ontwikkeling te verbreden.⁶⁷ De raad is bereid desgewenst mee te werken aan dergelijke initiatieven, zoals de “Week van de Duurzame Ontwikkeling”. De FRDO benadrukt tenslotte dat, gezien duurzame ontwikkeling een prioriteit is van de hele regering, ook de communicatie erover ieders verantwoordelijkheid is. De raad stelt vast dat sommige regeringsleden nog te weinig hun engagement op dit vlak tonen en in hun communicatie te zelden de aandacht vestigen op het duurzame-ontwikkelingskader van hun beleid en op de samenhang tussen welvaart, werkgelegenheid en milieubekommernissen.

⁶³ Een uitgebreide analyse van deze raadpleging, met een aantal verklaringen voor het beperkte succes ervan, vindt men in het derde federaal rapport, o.c. 4.2.1 (p 181 e.v.)

⁶⁴ Project uitgevoerd door het Instituut voor de Overheid (K.U. Leuven) in het kader van het onderzoeksprogramma “Acties ter ondersteuning van de strategische prioriteiten van de federale overheid” van de POD Wetenschapsbeleid. De FRDO maakt deel uit van het begeleidingscomité van dit project. Meer info vindt u op de websites <http://soc.kuleuven.be/io/participatie/ned/> en www.burgerparticipatie.be

⁶⁵ FRDO 2003a05 van 20 mei 2003

⁶⁶ FRDO 2005a02 § 30

⁶⁷ Zie onder meer de Algemene Beleidsnota van de staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie, Kamer DOC 51 2045/002 van 26 oktober 2005

Bijlage 1

Aanwezige en vertegenwoordigde stemgerechtigde leden op de algemene vergadering van 23 mei 2006

- De 4 voor- en ondervoorzitters:
T. Rombouts, A. Panneels, J.-Y. Saliez, C. Ven.
- 5 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming:
R. de Schaetzen (Natagora), G. De Schutter (World Wide Fund for Nature - Belgium), T. Snoy (Inter-Environnement Wallonie), W. Trio (Greenpeace Belgium), J. Turf (Bond Beter Leefmilieu).
- 5 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking:
B. Bode (Broederlijk Delen), G. Fremout (VODO), B. Gloire (Oxfam-Solidarité), J.-M. Swalens (ACODEV), O. Ze (CNCD).
- De 2 vertegenwoordiger van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen:
Christian Rousseau (CRIOC), Catherine Rousseau (Test-Achats)
- 3 van de 6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties:
J. Decrop (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique), F. Maes (Algemeen Belgisch Vakverbond), D. Van Daele (Fédération Générale du Travail de Belgique)
- De 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties:
A. Nachtergaele (Federatie Voedingsindustrie), G. Vancronenburg (*Verbond der Belgische Ondernemingen*), I. Chaput (Fédération des Industries Chimiques de Belgique), M.-L. Semaille (Fédération wallonne de l'agriculture), P. Vanden Abeele (Unie van Zelfstandige Ondernemers), A. Deplae (Union des Classes Moyennes).
- 1 van de 2 vertegenwoordiger van de energieproducenten:
F. Schoonacker (Samenwerkende Vennootschap voor Productie van Elektriciteit-SPE).
- de 6 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus:
M. Carnol (Université de Liège), R. Ceulemans (Universiteit Antwerpen), L. Helsen (Katholieke Universiteit Leuven), D. Lesage (Universiteit Gent), J.-P. van Ypersele de Strihou (Université Catholique de Louvain), E. Zaccai (Université Libre de Bruxelles)

Totaal: 32 van de 38 stemgerechtigde leden

Opmerking: de namen van de personen die nog niet benoemd zijn als lid van de raad, staan cursief vermeld

Bijlage 2

Vergaderingen voor de voorbereiding van dit advies

De werkgroep *Strategieën voor duurzame ontwikkeling* vergaderde op 19 april en 10 mei 2006 om dit advies voor te bereiden. Op 26 april vond een hoorzitting plaats met leden van het ICDO-secretariaat (Jan Verschooten, Joëlle Pichel, Lise-Anne Hondekyn)

Bijlage 3

Deelnemers aan de voorbereiding van dit advies

Voorzitter en ondervoorzitter van de werkgroep

Jacqueline MILLER (EEB) – ondervoorzitter

Stemgerechtigde leden en hun vertegenwoordigers

Mikaël ANGE (IEW)
Tom BAULER (ULB)
Jehan DECROP (CSC)
Geert FREMOUT (VODO)
Fre MAES (ABVV)
Mathieu MICHEL (CGSLB)
Edilma QUINTANA (CNCD)
Thérèse SNOY (IEW)
Jan TURF (BBL)
Geert VANCRONENBURG (VBO)

Secretariaat

Jan DE SMEDT
Koen MOERMAN